

«عمومی» یعنی برای مردان یا برای مردان و زنان؟

گفت‌وگو با شهربانو امانی انگنه، عضو شورای شهر تهران

تهیه و تنظیم: آمنه شیرافکن

شهربانو امانی هم تجربه نمایندگی مجلس را در کارنامه دارد و هم فعالیت حزبی و سیاسی را. در انتخابات اخیر شوراهای شهر با فهرست اصلاح‌طلبان وارد شورا شد و حالا، پس از سال‌ها فعالیت در عرصه‌های سیاسی، در حوزه مدیریت شهری متمرکز شده است. بررسی کیفیت زندگی شهروندان و عوامل تعیین‌کننده آن محور گفت‌وگو است. او این روزها در مقام عضو شورای شهر در حوزه تقسیم امکانات شهری میان شهروندان حرف‌های تأمل‌برانگیزی می‌زند. ماجرا را صرفاً به زن و مرد تقسیم نمی‌کند. از فاصله طبقات اجتماعی برای بهره‌برداری از سطح کیفیت‌های متفاوت می‌گوید؛ از تلاش شهرداری و شورای شهر برای احیای دسترسی بازماندگان به امکانات شهری در مدیریت جدید؛ از اینکه باید با نگاه ویژه و همه‌جانبه‌ای به فکر زنان آسیب‌دیده، حاشیه‌نشین‌ها و دیگر گروه‌های طردشده از جامعه بود که اغلب در تعریف کیفیت زندگی از استانداردهای

حداقلی نیز جا می‌مانند. شهربانو امانی فعال سیاسی اصلاح‌طلب است. او عضو پنجمین دوره شورای شهر تهران، مشاور رئیس سازمان حفاظت محیط زیست در امور زنان و نماینده اسبق مردم ارومیه در دوره‌های پنجم و ششم مجلس است.

خانم امانی، چه عواملی کیفیت زندگی را می‌سازند؟

جامعه و رویکرد خود افراد در ایجاد کیفیت زندگی مؤثر است. جامعه یعنی تمامی نهادهای توزیع‌کننده قدرت. گاهی این نهاد مجلس است که باید برای قانون‌گذاری اقدام کند و گاهی این نهادها شهرداری و وزارتخانه‌ها و سایر نهادهای حاضر در قدرت هستند. افراد هم در تعیین کیفیت زندگی مؤثرند. جامعه پویا همواره با شهروندان پویا و متقاضی به پیش می‌رود. منظورم در اینجا شهروند مطالبه‌گر است؛ شهروندی که به خودش حق می‌دهد به شهرداری منطقه زنگ بزند و جویای حق و حقوق شهروندی‌اش شود، مثلاً اینکه چرا فلان پارک به‌درستی تجهیز نشده یا فلان امکانات به‌برابر در ناحیه و منطقه توزیع نشده است. یعنی سواهی ساختارهای قدرت، مثلاً شهرداری، شهروندان نیز باید مطالبه‌توأم با نظارتی برای بررسی سطح این کیفیت زندگی داشته باشند.

شهروندانی که در جنوبی‌ترین نقطه و حتی حاشیه شهر تهران زندگی می‌کنند باید از کیفیت زندگی برخوردار باشند و ساختارهای تعیین‌کننده از شهرداری گرفته تا دولت و سایر نهادهای تأثیرگذار باید خودشان را در برابر این شهروندان مسئول بدانند. اما همواره امر مطالبه‌گری در تحقق کیفیت سطح زندگی استاندارد و مورد نظر تعیین‌کننده بوده است.

در زمینه کیفیت زندگی در فضاهای شهری مشاهده شما چطور بوده؟ به نظر تان، شهر تهران کیفیت زندگی را برای مردان و زنان فراهم کرده است؟

واقعیت این است که در جامعه ما کیفیت زندگی برای قشرهای مختلف به‌برابر تأمین نشده، اما در موضوع شهر مسئله ابعاد پیچیده‌تری پیدا کرده است. معماران می‌گویند که شهر تهران با الگوی مردانه‌ای ساخته شده است، از نورپردازی گرفته تا طراحی خیابان‌ها و تجهیزات شهری. نمونه رایج و همیشه توضیح داده شده‌اش هم پل‌های عابری است که عبور از آنها برای زنان اغلب توأم با تجربه‌های ناخوشایند بوده است. افزودن تبلیغات شهری بر دو سویه پل‌ها نیز مزید بر علت شده است. در این زمینه شهرداری پژوهش‌هایی داشته و نتایج آنها نشان داده که امنیت زنان و حتی گاهی مردان در پل‌های عابر - به‌ویژه در ساعت شب - تأمین نمی‌شود. اما آیا برای رفع این مسئله گام مؤثری برداشته شده است؟ تصور نمی‌کنم. نمونه دیگرش دیده نشدن تصاویر زنان در شهرهاست، از زنان شهید گرفته تا زنان نام‌آور ایرانی. وقتی مادران، زنان، دختران و خواهران در تبلیغات محیطی شهر تهران از جمله بنرها، نقاشی‌ها یا پیام‌های تبلیغاتی بصری غایب باشند یا مثلاً پیام‌ها طوری باشد که نیمی از جامعه به رسمیت شناخته نشده باشند، دختران و زنان ما پیام را به شکل ناامیدکننده‌ای دریافت می‌کنند. انتظار می‌رود در آستانه ۴۰ سالگی انقلاب تغییر رویکرد داشته باشیم، در حالی که هنوز هم برخی تفکرات در مورد زنان از گذشته ادامه دارد. با تغییر رویکرد نه فقط در تبلیغات میدانی و شهری، بلکه در باورهای مدیریتی هم باید به توانمندی زنان توجه کرد تا آنان نیز شنیده شوند.

مدیریت شهری برای تغییر رویکرد و نگاه زنان به موضوع کیفیت زندگی چه برنامه‌هایی دارد؟

برنامه‌های مدیریت شهری برای تغییر در رویکرد و نگاه و باور زنان به مباحث مرتبط با کیفیت زندگی بسیار مؤثر است. در حوزه زنان

هم می‌توانیم با تبلیغ و فرهنگ‌سازی شاهد تغییر رویکرد باشیم تا فضا و روحیه مادرانه و بانشاط در عرصه اجتماعی شهر ایجاد شود. مجموعه مدیریت شهری در بدنه تازه خود قصد دارد زنان را به اجتماع بازگرداند تا مدیریت انسان‌محور در اجتماع شکل بگیرد. فراکسیون زنان شورا هر ماه جلسه‌ای با مشاوران زنان شهردار تهران دارد تا خواسته‌ها بیان شود که نخستین و مهم‌ترین آن کاهش همه‌گیر خشونت علیه زنان و کودکان است. این یعنی مدیریت شهری در حال شنیدن و دست‌بندی کردن خواسته‌های زنان است. سرای محله‌ها می‌توانند از این منظر، علاوه بر شناسایی نیازها، به برگزاری کارگاه‌های آموزشی اختصاص داده شوند. همچنین سرای محله‌ها به‌عنوان پایلوت مکان‌های مناسبی برای شناسایی خواسته‌های زنان در امور شهری هستند، نکاتی که کمتر از رویکرد مدیران شهری در سال‌های گذشته مورد توجه قرار گرفته است.

در حال حاضر، ساخت بوستان ویژه زنان در دستور کار خیلی از شهرهاست. این پدیده را چطور ارزیابی می‌کنید؟

تحلیل پدیده پارک‌های زنان در جامعه ما پیچیده و چندوجهی است. نمونه مشابه آن دانشگاه‌های دخترانه است. دانشگاه دخترانه در سال‌های نه چندان دور امکانی برای ادامه تحصیل دختران و رهایی آنها از برخی نگاه‌های سنتی - که اجازه نمی‌داد دختر به دانشگاه مختلط برود - فراهم آورد. پارک ویژه زنان نیز از این منظر می‌تواند یک فرصت باشد برای آن دسته از زنانی که رفتن به این پارک‌ها را برمی‌گزینند. اما در نظر داشته باشیم که باید انتخاب‌های متنوعی پیش روی زنان قرار گیرد، نه اینکه انتخاب آنها محدود شود. در نظر گرفتن ویژگی فرهنگی و اعتقادی و سبک زندگی نیز از جمله فاکتورهایی است که می‌تواند هم بر پیچیدگی تحلیل پارک‌های ویژه زنان بیفزاید و هم به کمک حل این پیچیدگی بیاید. بالاخره برخی خانواده‌ها شاید مایل باشند اوقات فراغشان را در چنین فضاهایی بگذرانند.

فکر می‌کنید کیفیت زندگی امری درونی و ذهنی است یا ساختار و بستر اجتماعی بر شکل‌گیری ابعاد آن تأثیرگذار است؟

هم ذهنی است و از سوژه انسانی برمی‌آید و هم اجتماعی و متأثر از رویکردها و ساختارهای کلان جامعه است.

آیا کیفیت زندگی و رضایت از زندگی زنان و مردان را متفاوت می‌بینید؟

عکس: حسین ولایتی
منبع: سایت خبری فارس

طراحی و معماری‌ای که به نقش مادر و حضور کودک بیش از ماشین و موتور اهمیت بدهد.

فضای عمومی شهر تا چه میزان بر رضایت از زندگی مؤثر است؟

بسیار. فضای عمومی ناخودآگاه میزان سهم شهروندان از شهر و عرصه‌های شهری را به ذهن آنها معرفی می‌کند. متأسفانه علاوه بر عامل جنسیت و ماجرای نادیده گرفتن زنان در طراحی فضاهای شهری باید بگوییم که ما سالمندان را هم در این فضاها نادیده گرفته‌ایم، حاشیه‌نشین‌ها را هم. برای سالمندان امکانات رفاهی متناسب با سن و خواسته‌هایشان طراحی و فراهم نشده است. برای حاشیه‌نشین‌ها هم که اغلب سطح اندکی از دسترسی به ضرورت‌های زندگی در نظر گرفته شده و صحبت از رضایت از وضعیت زندگی کمی زیاده‌گویی است.

نکته دیگر اینکه گاهی ما درباره امر عمومی دچار سوءتفاهم می‌شویم. اسم یک پارک را عمومی می‌گذاریم، اما نورپردازی، مکان‌یابی، جانمایی و طراحی پارک به‌صورتی است که درصد بسیار کمی از زنان از آن استفاده می‌کنند. این یعنی عمومی برای مردان، نه عمومی برای مردان و زنان.

به هر حال جهان‌بینی زنان و مردان از بسیاری جهات متفاوت است. نگاهشان به کیفیت زندگی نیز همین‌طور است. به‌طور سیستماتیک کیفیت زندگی زنان در سال‌های گذشته رشد زیادی نداشته است. در حوزه آموزش و بهداشت پیشرفت‌های قابل توجهی ایجاد شده که اغلب در همه سمینارها و گردهمایی‌ها به آنها اشاره می‌شود. اما در دیگر حوزه‌ها برای ارتقای کیفیت زندگی زنان گام جدی برداشته نشده است. آمار دقیق و قابل استنادی ندارم اما اگر در این زمینه پیمایشی انجام شود، بدون شک نتیجه‌اش نشان می‌دهد که شاخصه‌های کیفیت زندگی زنان نسبت به مردان کمتر است.

مصدق‌های این مسئله چیست؟

فیزیک شهر را نگاه کنید. تجهیزات شهری را نگاه کنید. فضای اختصاص داده‌شده به زنان در اتوبوس‌ها و مترو را نگاه کنید. گاهی ما بر یک فضا برجسب عمومی می‌زنیم، اما اغلب آن فضای عمومی از آن مردان می‌شود، مانند ساعات پایانی شب در شهرها، مانند فضای متروها، مانند بسیاری از پارک‌ها. نمونه دیگرش اینکه ما بارها و بارها بر اهمیت نقش مادری تأکید می‌کنیم و در عین حال در فضای شهری امکان ویژه‌ای برای مادران و حضور آرامش‌بخش و تسهیل‌کننده مادر و کودک طراحی نشده است. شاید ما نیازمند حضور گسترده و مؤثر مدیران میانی و کلیدی زن در لایه‌های تصمیم‌گیری هستیم. شاید هم نیازمند حضور زنان معماری هستیم که از زاویه دیگری به طراحی‌های شهری بنگرند؛

فکر می‌کنید جداسازی زنان و مردان در فضاهای عمومی مؤثر است یا غیر مؤثر؟

همان‌طور که گفتیم، این مسئله ابعاد پیچیده‌ای دارد. شاید از یک جنبه و با احترام به فرهنگ‌ها و باورهای مختلف بهتر باشد فضاهای شهری ویژه زنان هم شکل بگیرد، اما در عین حال نگران این شکل از جداسازی هم هستیم، نگران برخی آسیب‌ها به زنان و مشکلاتشان برای حضور در فضاهای عمومی - به دلیل همین زنانه تعریف شدن برخی فضاهای شهری - و استفاده برابر از این فضاها؛ فضاهایی که با اعتبار ملی و برای همه افراد جامعه ساخته شده است. در این زمینه باید به پژوهش‌های معتبر رجوع کرد.

فکر می‌کنید مهم‌ترین عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی زنان و رضایت آنها از زندگی چه باشد؟

سلامت روانی، اعتماد به نفس، شناخت از حقوق شهروندی، تربیت و شناخت درست از خود و خواسته‌های خود و باور به توانستن.

برای ارتقای کیفیت زندگی زنان در جامعه امروز ایران چه باید کرد؟ شورای شهر در این زمینه چه ایده‌ها و برنامه‌هایی دارد؟

ارتقای کیفیت زندگی زنان در جامعه از جهات مختلفی تعیین‌کننده است. نکته مهم این است که ارتقای زندگی زنان تبعات مثبتی در زندگی دیگر اعضای خانواده، از فرزندان گرفته تا همسر، دارد. اما درباره «چه باید‌ها» می‌توانم بگویم که شورای شهر و زنان حاضر در این شورا به درستی و به خوبی در تلاش‌اند تا مسائل را شناسایی و طرح‌های مناسبی در این زمینه مطرح کنند. ما باید برای ارتقای سطح کیفیت زندگی زنان، از مادران جوان گرفته تا دختران نوجوان، برنامه‌ریزی کنیم. باید برنامه‌ریزی‌ها طوری باشد که دختران ما به فضای عمومی بیایند. به باور من، فضای عمومی در سال‌های گذشته به اشکال مختلف از زنان ما دریغ شده است. باید کاری کنیم که ورزش‌های جمعی و گروهی و انفرادی در پارک‌ها و فضاهای سبز هر چند کوچک انجام شود. جامعه ما به نشاط و شادابی نیاز دارد. زنان ما گاهی به دلیل تغییرات هورمونی با انواع افسردگی‌ها مواجه هستند. اغلب پژوهش‌های علمی نشان داده‌اند که ورزش نقش تعیین‌کننده‌ای در کاهش اضطراب و افسردگی دارد. فضای عمومی مکان مناسبی برای تعامل زنان با یکدیگر، آموزش و شادابی آنهاست. دختران ما باید از مدرسه بیاموزند که خیابان از آن آنهاست، که حق برابری در استفاده از امکانات شهری دارند،

که اتوبوس و مترو و تجهیزات ورزشی نصب‌شده در پارک‌ها در دسترس آنهاست. شورای شهر خوشبختانه در تعامل با شهرداری در این زمینه برنامه‌های ترویجی خوبی دارد. برخی اعضای شورای شهر به مدارس دخترانه می‌روند و از نزدیک با آنها درباره آرزوها و رؤیایها و برنامه‌های آینده‌شان حرف می‌زنند. مهم است که دختران ما از ابتدا با چهره‌های زنانی آشنا شوند که در ساختار مدیریت شهری و سیاسی جایگاه مهمی دارند.

در عین حال تلاش ما این است که در بودجه شهری نیز ارتقای کیفیت زندگی زنان در شهر را مد نظر قرار دهیم. افزایش سرانه مدیریت زنان در ساختار شورای شهر و شهرداری نیز از دیگر تلاش‌هایی است که می‌تواند در دوره‌های بعدی به‌عنوان الگویی نمونه دنبال شود.